

United Nations
Nations UniesInternational Criminal Tribunal
for the former Yugoslavia
Tribunal Pénal International
pour l'ex-Yugoslavie

“DUBROVNIK” (IT-01-42)

PAVLE STRUGAR

PAVLE STRUGAR

U oktobru 1991, postavljen za komandanta 2. operative grupe koju je Jugoslovenska narodna armija (JNA) oformila za vođenje vojne kampanje na području Dubrovnika u Hrvatskoj

- Osuđen na 7,5 godina zatvora

Krivična dela za koja je osuđen:

Napadi na civile; uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namenjenim religiji, dobrotvornim svrhama i obrazovanju, umetnosti i nauci, istorijskim spomenicima i umetničkim i naučnim delima, pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom, protivpravni napadi na civilne objekte (kršenje zakona i običaja ratovanja)

- Strugar je imao i *de jure* i *de facto* nadzor nad snagama JNA koje su vodile vojni napad na Dubrovnik, uključujući granatiranje Starog grada. U toku tog napada ubijeni su i ranjeni civili, a zaštićene zgrade su oštećene i uništene.
- Dana 6. decembra 1991, Strugar je imao pravna ovlašćenja i mogućnost da izdaje naređenja svim snagama JNA koje su učestvovala u napadu na Srđ i u granatiranju Dubrovnika, uključujući Stari grad, kako bi obezbedio da se Stari grad ne granatira i da se postojeći napad prekine.
- Nije uradio ništa da zaustavi napad 6. decembra 1991. kad je to mogao i trebao da uradi, a posle nije obezbedio da izvršiocu budu kažnjeni.

Datum rođenja	13. jul 1933. u Peći, Kosovo
Optužnica	Prvobitna optužnica: 27. februar 2001, obelodanjena 2. oktobra 2001; prva izmenjena optužnica: 31. mart 2003; druga izmenjena optužnica: 17. oktobar 2003; treća izmenjena optužnica: 10. decembar 2003.
Datum predaje	4. oktobar 2001.
Prebačen na MKSJ	21. oktobar 2001.
Prvo stupanje pred Sud	25. oktobar 2001, izjasnio se da nije kriv po svim optužbama
Presuda Pretresnog veća	31. januar 2005, osuđen na osam godina zatvora
Presuda Žalbenog veća	17. jula 2008. osuđen na sedam i pol godina zatvora
Izdržao kaznu	16. januara 2009. odobreno mu je prevremeno puštanje na slobodu koje je stupilo na snagu 20. februara 2009.

STATISTIČKI PODACI

Broj sudskih dana	100
Broj svedoka tužilaštva	31
Broj svedoka odbrane	19
Broj dokaznih predmeta tužilaštva	292
Broj dokaznih predmeta odbrane	119

SUĐENJE	
Početak suđenja	16. decembar 2003.
Završne reči	8. i 9. septembra 2004.
Pretnosno veće I	sudija Kevin Parker (predsedavajući), sudija Krister Thelin, sudija Christine Van Den Wyngaert
Tužilaštvo	Susan Somers, Philip Weiner
Odbrana	Goran Rodić, Vladimir Petrović
Presuda	31. januar 2005.

ŽALBENI POSTUPAK	
Žalbeno veće	sudija Andrésia Vaz (predsedavajući), sudija Mohamed Shahabuddeen, sudija Mehmet Güney, sudija Theodor Meron, sudija O-Gon Kwon
Tužilaštvo	Helen Brady, Michelle Jarvis, Xavier Tracol
Odbrana	Goran Rodić, Vladimir Petrović
Presuda	17. jul 2008.

POVEZANI PREDMETI	
JOKIĆ (IT-01-42/1) “DUBROVNIK”	
KOVAČEVIĆ (IT-01-42/2) “DUBROVNIK”	
MILOŠEVIĆ (IT-02-54) “KOSOVO, HRVATSKA I BOSNA”	

OPTUŽNICA I OPTUŽBE

Prvobitna optužnica protiv Miodraga Jokića, Pavla Strugara, Milana Zeca i Vladimira Kovačevića potvrđena je 27. februara 2001, a obelodanjena 2. oktobra 2001. Jokić se dobrovoljno predao Međunarodnom sudu 12. novembra 2001. Optužbe protiv Zeca povučene su 26. jula 2002. Dana 27. avgusta 2003, Jokić se potvrdno izjasnio o krivici po svim optužbama, a 17. septembra 2003. Pretresno veće je razdvojilo postupak protiv njega od postupka protiv Strugara i Kovačevića. Dana 18. marta 2004, Jokić je osuđen na sedam godina zatvora, a 30. avgusta 2005, Žalbeno veće je potvrdilo kaznu (vidi predmet br. IT-01-42/1).

Druga izmenjena optužnica protiv Strugara i Kovačevića podnesena je 17. oktobra 2003. Dana 26. novembra 2003, Pretresno veće je naložilo odvajanje predmeta *Kovačević* (vidi predmet br. IT-01-42/2).

Treća izmenjena optužnica protiv Strugara podnesena je 10. decembra 2003. i njom se Strugar teretio na osnovu individualne krivične odgovornosti (član 7(1) Statuta Međunarodnog suda) i na osnovu krivične odgovornosti nadređenog (član 7(3)) za:

- ubistvo; okrutno postupanje; napade na civile; pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom; protivpravne napade na civilne objekte; uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namenjenim religiji, dobrotvornim svrhama i obrazovanju, umetnosti i nauci, istorijskim spomenicima i umetničkim i naučnim delima (kršenja zakona i običaja ratovanja, član 3).

SUĐENJE

Suđenje je počelo 16. decembra 2003. Tužilaštvo je završilo s izvođenjem svojih dokaza 18. maja 2004. Odbrana je počela da izvodi svoje dokaze 28. juna 2004., a završila 23. jula 2004. Završne reči su održane 8. i 9. septembra 2004.

ODLUKA NA OSNOVU PRAVILA 98bis

Po završetku izvođenja dokaza optužbe, pretresno veće može odlučiti da li postoji osnova za osuđujuću presudu. Ako veće smatra da optužba nije izvela dovoljne dokaze za određenu optužbu ili optužbe, veće te optužbe može odbaciti i doneti oslobađajuću presudu po tim optužbama prije početka izvođenja dokaza odbrane.

Dana 21. juna 2004, Pretresno veće je izreklo usmenu odluku po zahtevu odbrane za donošenje oslobađajuće presude u skladu s pravilom 98bis. Veće je zaključilo da ne postoji dovoljno dokaza na osnovu kojih bu razuman presuditelj o činjenicama doneo osuđujuću presudu po optužbama iz tačke 2, gde se navodi da je Nikola Jović bio podvrgnut okrutnom postupanju, ili po navodima o šteti nanetoj objektima navedenim u Prilogu II optužnici.

PRESUDA PRETRESNOG VEĆA

Dana 31. januara 2005, Pretresno veće je donelo presudu u ovom predmetu.

Pretresno veće je zaključilo da su, u septembru 1991. godine, na južnom primorju Hrvatske započeli sukobi između JNA i hrvatskih snaga. Počev od 1. oktobra 1991. godine uspostavljena je blokada Dubrovnika i nastavila se 1992. godine. Snage JNA pod komandom Pavla Strugara započele su borbena dejstva da bi se primakle Dubrovniku, naročito od 23. do 26. oktobra i od 9. do 13. novembra 1991. godine. U oba navrata, granatirano je i šire područje grada Dubrovnika i istorijski Stari grad. Do 13. novembra 1991. godine, JNA je praktično imala u svojim rukama svu teritoriju oko šireg područja grada Dubrovnika, osim Srđa, brda koje predstavlja topografsku dominantu Dubrovnika, neposredno iznad Starog grada, na kome se nalazi tvrđava iz Napoleonovog vremena.

Početkom decembra 1991. godine, održani su pregovori u pokušaju da se reši problem blokade Dubrovnika. Dubrovnik je bio jedno od nekoliko spornih pitanja proisteklih iz sukoba u tadašnjoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ), kojima su se u to vreme bavili hrvatski i srpski vrh. Hrvatska delegacija na ministarskom nivou, na čelu sa ministrom pomorstva Davorinom Rudolfom, i JNA, koju je predstavljao Jokić, sastali su se u Cavtatu 5. decembra 1991. godine. Trebalo je da budu nastavljeni 6. decembra 1991.

Pretresno veće je utvrdilo da je u pogledu događaja koji se direktno odnose na 6. decembar 1991. postojala velika količina dokaznog materijala, za čiji je veliki deo smatralo da je dvosmislen ili protivrečan. Prilikom donošenja presude, Pretresno veće je moralo da utvrdi gde leži istina. Sažetak materijalnih događaja koji sledi odražava njihove zaključke o tome šta se uistinu dogodilo.

Znatno pre svitanja, oko 05:50 časova 6. decembra 1991. godine, stanovnici dubrovačkog Starog grada probuđeni su zvukom eksplozija. Započeo je artiljerijski napad. Mada se u početku paljba koncentrisala na područje oko Srđa, granatirani su i nastanjeni delovi Dubrovnika, uključujući Stari grad i njegovu luku, praktično od samog početka napada. Međutim, fokus napada pomerio se kasnije sa Srđa na šire područje Dubrovnika, uključujući Stari grad. Najintenzivnije granatiranje bilo je ujutru, otprile između 09:00-09:30 časova i kasnije oko 11:00 časova. Otprilike oko 11:15 časova, učestalost granatiranja se znatno smanjila. Zatišje, međutim, nije dugo trajalo i granatiranje je nastavljeno tokom narednih nekoliko sati, mada je sada bilo više sporadično. Granatiranje je bitno oslabilo malo posle 15:00 časova, a ubrzo posle 16:30 časova se uglavnom prekinulo. Do tog trenutka, granatiranje Dubrovnika, uključujući Stari grad, trajalo je preko deset i po sati.

Dana 6. decembra 1991. godine JNA je takođe pokušala da zauzme Srđ. Ovaj pokušaj je započet između 05:00 i 06:00 časova, pod okriljem mraka. Izvele su ga dve male pešadijske jedinice 3. bataljona 472. motorizovane brigade (mtbr) JNA. Svaka od njih imala je blisku tenkovsku podršku. Napad je izvelo manje od 40 vojnika, pa ipak, hrvatske snage koje su branile Srđ bile su brojno nadjačane. Pešadijska i artiljerijska dejstva JNA tog dana je nadgledao i koordinirao kapetan Kovačević iz 3 bataljona 472. mtbr,

koji se nalazio na svom osmatračkom mestu na Žarkovici, maloj visoravni na oko dva kilometra jugoistočno od Starog grada, sa jasnim pogledom na severozapad od Dubrovnika, naročito na Stari grad i na Srđ.

Nešto pre 06:00 časova, više od pola sata pre svitanja, jedinice JNA otvorile su minobacačku i drugu artiljerijsku baražnu vatru. Isprva je glavna meta bio Srđ. Kako su se dve jedinice napadača primicale Srđu, došle su pod udar vatre branilaca sa Srđa. Iz hrvatskih minobacača kalibra 82 mm i mitraljeza tada je otvorena vatru na napadače sa šireg područja Dubrovnika, ali ne iz Starog grada. Pošto su vojnici JNA u napadu na Srđ bili pod sve jačom vatrom, neka oruđa JNA su usmerila paljbu na hrvatske odbrambene položaje na širem području Dubrovnika, pokušavajući da ih neutrališu.

Oko 08:00 časova, napadačke snage JNA dovoljno su se približile Srđu da i za njih postane opasna baražna vatra artiljerijskih oruđa JNA kojom je obasipan Srđ. Paljba na Srđ je obustavljena da bi vojnici JNA mogli da nastave prodor. Međutim, još uvek su bili pod vatrom minobacača sa hrvatskih položaja na širem području Dubrovnika, kao i pod defanzivnom vatrom sa Srđa. Mada je JNA u izvesnoj meri granatirala Dubrovnik, pa i Stari grad, praktično od momenta napada, od trenutka kad je baražna artiljerijska vatra na Srđ prestala oko 08:00 časova, izgleda da su se aktivni minobacači i druga artiljerijska orudja JNA uključujući rakete Maljutka, punom snagom usmerili na Dubrovnik, uključujući Stari grad. Nije bilo adekvatne kontrole ili usmeravanja vatre iz minobacača i drugog oružja JNA. Paljba se nije ograničila samo na hrvatske vojne ciljeve. Umesto toga, po Dubrovniku, zajedno sa Starim gradom, gađalo se mnogo, namerno i neselektivno. To je, kako je već rečeno, trajalo više sati.

Stav odbrane na suđenju - kao i objašnjenje koje je JNA dala u decembru 1991. godine za napad JNA na Srđ i artiljerijski napad na Stari grad - bio je da je napad preduzet samo po odluci kapetana Vladimira Kovačevića iz 3. bataljona 472. motorizovane brigade, odluci koju je doneo na prečac i suprotno naredjenjima nadređenih, u rano jutro 6. decembra 1991. Navedeni razlog za ovaj izuzetni postupak bio je taj da su u noći između 5. i 6. decembra hrvatske snage izvršile provokaciju pucajući na njegove vojnike, od kojih je jedan tada poginuo. Kovačević je tada izgubio samokontrolu i naredio napad, reagujući u afektu na ponašanje hrvatskih snaga.

Zaključak Pretresnog veća bio je da je to potpuno netačno. Kasno popodne 5. decembra 1991. održan je sastanak na isturenom komandnom mestu 9. vojnopomorskog sektora (VPS) u Kugarima. Treći bataljon 472. motorizovane brigade je tada bio pod komandom 9. VPS-a kojim je komandovao Miodrag Jokić. Na tom sastanku su bili visoki štapski oficiri 9. VPS-a, uključujući Kovačevića, Milana Zeca, kao i komandanti drugih jedinica 9. VPS-a. Na sastanku je utvrđen borbeni plan da se Srđ zauzme sledećeg jutra pre 12:00 časova. Srđ je bio dominantna kota i tada jedini preostali položaj koji su držale hrvatske snage na uzvišenjima iznad Dubrovnika. Plan je predviđao upotrebu minobacača i ostalih oruđa po vojnim ciljevima, uključujući i one na širem području Dubrovnika, po potrebi kao podršku napadu na Srđ. U tome su učestvovali i druge jedinice 9. VPS-a pored 3/472. mtbr. Pretresno veće je zaključilo da je napad na Srđ bio u potpunosti isplaniran i koordiniran unapred, 5. decembra 1991. godine, od strane štapskih oficira 9. VPS-a, i nije ga inicirao sam Kovačević u rano jutro 6. decembra 1991. reagujući na provokaciju hrvatskih snaga prethodne noći.

Dana 6. decembra 1991. godine, protesti protiv artiljerijskog napada JNA na Dubrovnik, a posebno na Stari grad, od strane ministra Rudolfa, šefa hrvatske ministarske delegacije, Posmatračke misije Evropske zajednice (PMEZ) i civilnih vlasti Dubrovnika, upućivani su u više navrata i 9. VPS-u, optuženom, i saveznom sekretaru za narodnu odbranu, generalu Kadrijeviću, u Beograd, ali nisu imali nikakvog efekta u zaustavljanju artiljerijskog napada.

Prema zaključku Pretresnog veća, međutim, protest PMEZ generalu Kadrijeviću naveo ga je da telefonira Strugaru između 06:00 i 07:00 časova. Strugar je, pak, oko 07:00 časova telefonirao Jokiću. Ovi događaji i ono što se odigralo između Strugara i Jokića tada i kasnije u toku dana, predmet su velikih protivrečnosti u dokaznom materijalu. Pretresno veće je ipak naglasilo svoj zaključak da ni u jednom trenutku tokom jutra 6. decembra 1991. ni Strugar ni Jokić nisu naredili JNA da obustavi napad na Srđ. Između Jokića i ministra Rudolfa je bilo razgovora tokom tog jutra i oni su se dogovorili o prekidu vatre sa početkom u 11:15 časova. Posle ovoga, Strugar jeste naredio prekid vatre, ali je ovo naređenje upućeno samo nekim jedinicama JNA. Konkretno, nikakvo naređenje nije dato pešadijskim jedinicama koje su pokušavale da zauzmu Srđ da prekinu napad. Pošto se napad JNA na Srđ nastavio i pošto nisu sve artiljerijske jedinice JNA prekinule paljbu, prekid vatre je neizbežno bio neefikasan i obe strane su nastavile sa dejstvima. Ni Strugar ni Jokić nisu preduzeli nikakve dalje korake da zaustave artiljerijski napad na Stari grad, niti bilo koji drugi vid napada JNA.

Pretresno veće je zaključilo da su iznete brojne tvrdnje o tome zašto je Stari grad bio granatiran 6. decembra 1991. Konkretno, tokom izvođenja dokaza odbrane tvrdilo se da je u suštini Stari grad bio tek

neznatno ili nimalo oštećen. Pretresno veće se, međutim, na osnovu dokaza uverilo da su oštećenja bila znatna i da su zahvatala velike delove Starog grada. Odbrana je isto tako tvrdila da su sva eventualna oštećenja, odnosno - alternativno - neka oštećenja u Starom gradu zapravo, namerno ili slučajno, nanele hrvatske odbrambene snage ili drugi hrvatski faktori. Međutim, Veće je zaključilo da postoje jasni i ubedljivi dokazi, koji su doista mnogobrojni, da je do oštećenja nanesenih dubrovačkom Starom gradu 6. decembra 1991. došlo usled granatiranja od strane JNA. Odbrana je iznela još jednu tvrdnju, koja donekle protivreći drugim tvrdnjama, a to je da su sva eventualna oštećenja dubrovačkog Starog grada 6. decembra 1991. bila žaljenja vredna, no neizbežna posledica artiljerijske vatre od strane JNA, usmerene na hrvatske vojne položaje u Starom gradu i u njegovoj neposrednoj blizini. Snage JNA su jednim delom gađale hrvatske vatrene i druge vojne položaje, stvarne ili pretpostavljene, na širem području Dubrovnika, no nijedan od njih nije se nalazio u Starom gradu. Uprkos nekim suprotnim dokazima, svi ti hrvatski položaji bili su predaleko od Starog grada da bi ga izložili opasnosti nenamernih i slučajnih pogodaka granata koje je JNA ispaljivala na te hrvatske položaje. Zaključak Pretresnog veća je bio da je uzrok utvrđenih oštećenja Starog grada bilo ekstenzivno, namerno i neselektivno granatiranje Starog grada, koje je trajalo nekih 10 1/2 časova 6. decembra 1991, a vatra je otvarana ne samo iz minobacača, nego i iz drugih oruđa JNA, kao što su topovi ZIS, bestrajni topovi i Maljutke.

Što se tiče konkretnih optužbi, u optužnici je bilo navedeno ubistvo dvojice civila tokom napada. S tim u vezi, Veće je primetilo da, kada je grad u kojem živi civilno stanovništvo izložen namernom artiljerijskom napadu čiji su rezultat pogibije civila, onda te pogibije mogu predstavljati ubistvo kada je izvršilac znao za verovatnoću da će napad dovesti do pogibija. Pretresno veće se uverilo da su činjenice i uzrok smrti dokazani za oba civila. Fizički izvršioци, pripadnici JNA, namerno su gađali Stari grad, znajući da u njemu živi civilno stanovništvo. Elementi krivičnog dela ubistva protiv tih izvršilaca su utvrđeni.

U optužnici je dalje bilo navedeno delo okrutnog postupanja u odnosu na dve žrtve. Slične navode u vezi sa trećom žrtvom Pretresno veće je odbacilo svojom odlukom na osnovu pravila 98bis. Veće je zaključilo da su elementi krivičnog dela okrutnog postupanja protiv fizičkih izvršilaca, pripadnika JNA, utvrđeni.

Strugar je bio optužen i za krivična dela protivpravnih napada na civile i civilne objekte. Iz nedvosmislenih dokaza sledi da je 6. decembra 1991. Stari grad bio, i još uvek jeste, grad u kojem se živi. Iako je grad zaštićen kao deo svetske kulturne baštine, broj njegovih stanovnika bio je značajan i kretao se između 7.000 i 8.000 ljudi. Veće je konstatovalo da je 6. decembra 1991. Stari grad intenzivno gađan iz artiljerijskog i drugog oružja JNA, te da JNA u Starom gradu nije gađala nikakve stvarne ili pretpostavljene vatrene vojne položaje ili druge ciljeve. Veće je zaključilo da je namera izvršilaca bila da gađaju civilno stanovništvo i civilne objekte u Starom gradu.

Što se tiče krivičnog dela pustošenja koje nije opravdano vojnom nuždom i dela uništavanja spomenika kulture, protiv Strugara je bilo navedeno, sledom odluke po pravilu 98bis, da je 6. decembra tokom granatiranja dubrovačkog Starog grada oštećeno ili uništeno 116 konkretnih zgrada i objekata. Veće je konstatovalo da je od tih 116 zgrada i objekata za njih 52 utvrđeno da su oštećeni, a šest ih je uništeno 6. decembra, tokom granatiranja Starog grada od strane JNA. Priroda i razmere oštećenja tih zgrada variraju. Osim toga, iako su neke od 52 zgrade i objekta bile u određenom stepenu oštećene u ranijim granatiranjima u oktobru i novembru, Veće se uverilo da su prethodno oštećene zgrade tokom napada od 6. decembra pretrpele dalja značajna oštećenja. U vezi s optužbom za pustošenje, Veće je konstatovalo da je Stari grad u znatnoj meri oštećen 6. decembra 1991. Što se tiče optužbe za uništavanje spomenika kulture, dubrovački Stari grad je kao celina 1979. stavljen na popis objekata svetske kulturne baštine, tako da se svaka zgrada u Starom gradu, uključujući i zidine, može okarakterisati kao kulturno dobro. Utvrđeno je takođe da u neposrednoj blizini 52 zgrade i objekta uništenih ili oštećenih 6. decembra 1991. nije bilo nikakvih vojnih ciljeva, kao ni u Starom gradu ili u njegovoj neposrednoj blizini, tako da uništavanje ili oštećivanje dobara u Starom gradu 6. decembra 1991. nije bilo opravdano vojnom nuždom.

Veće je usvojilo utvrđenu činjenicu da su sve snage JNA koje su sudelovale u vojnoj akciji kod Dubrovnika 6. decembra 1991. bile sastavni deo ili podređene 9. VPS-a, koji je 6. decembra 1991. bio pod komandom Jokića. Dalje, 9. VPS je pak bio pod operativnom komandom 2. operativne grupe (2. OG), čiji je komandant bio Strugar. U svojstvu nadređenog komandanta Strugar je imao i *de jure* i *de facto* kontrolu nad snagama JNA koje su izvele vojnu akciju kod Dubrovnika, uključujući i granatiranje Starog grada.

Pretresno veće je zaključilo da iz dokaza, međutim, ne sledi da je Strugar naredio granatiranje Starog grada, do kojeg je došlo 6. decembra 1991. Ono što jeste utvrđeno jeste da je Strugar izdao naređenje za pokušaj osvajanja Srđa, preduzet 6. decembra 1991. Konkretno, Veće je prihvatilo iskaz Colma Doylea, koji je tada bio na čelu Posmatračke misije EZ u Bosni i Hercegovini, o njegovom razgovoru sa optuženim 6. decembra 1991, odmah nakon podneva, iz kojeg sledi - po zaključku Veća - da je Strugar priznao da je naredio napad na Srđ. Konkretno reči Strugara mogle su da se shvate tako kao da sugerišu da je on naredio

granatiranje Starog grada, no to ne odgovara zaključku Veća. Strugar je, međutim, detaljno planiranje napada na Srđ prepustio 9. VPS-u, čije su snage opkolile Dubrovnik, i to se odigralo kasno 5. decembra 1991.

Iako je, na osnovu okolnosti poznatih Strugaru u vreme njegovog naređenja za napad na Srđ, on morao biti svestan mogućnosti da, kao u oktobru i novembru, njegove snage ponovo zanemare naređenja i izvrše namerno i neselektivno granatiranje, posebno Starog grada, nije utvrđeno da je Strugar u vreme izdavanja svog naređenja znao da postoji velika verovatnoća da će se to dogoditi. Pretresno veće je zaključilo da stoga nije dokazano da je Strugar kriv za izdavanje naređenja za napad na Stari grad.

Veće je konstatovalo da nije dokazano da je Strugar pomagao i podržavao protivpravno granatiranje Starog grada. Konkretno, iako nije preduzeo sve nužne i razumne mere da obezbedi da se granatiranje prekine, Strugar jeste izdao naređenje da prekid vatre stupi na snagu u 11:15 časova, mada to naređenje nije efikasno sprovedeno. Osim toga, nije utvrđen ni neophodni element svesti za pomaganje i podržavanje. Pretresno veće je stoga zaključilo da nije dokazano da je Strugar lično krivično odgovoran za napad na osnovu člana 7(1) Statuta.

Što se tiče odgovornosti Strugara u njegovom svojstvu komandanta 2. OG na osnovu člana 7(3), Pretresno veće je zaključilo da je dana 6. decembra 1991. Strugar imao pravna ovlašćenja i materijalnu mogućnost da izdaje naređenja 3/472. mtbr i svim drugim snagama JNA koje su učestvovala u napadu na Srđ i u granatiranju Dubrovnika, uključujući i Stari grad, kako bi obezbedio da se Stari grad ne granatira i da se postojeći napad prekine. Prema nalazu Veća, od otprilike 07:00 časova 6. decembra 1991. Strugar je bio upozoren na jasan i veliki rizik da njegova artiljerija ponavlja svoje ranije postupke i da granatira Stari grad. U to vreme je taj rizik bio toliko stvaran, a implikacije tako ozbiljne, da je Strugar trebalo da shvati hitnu potrebu da utvrdi da li artiljerija JNA doista bez opravdanja granatira Stari grad i - ako to čini - da obezbedi da se napad na Stari grad zaustavi. On to nije uradio. Konkretno, Veće je zaključilo da Strugar oko 07:00 časova 6. decembra 1991. nije dao naređenje Jokiću da zaustavi napad na Srđ. Veće je već navelo da je naređenje za obustavu vatre, koje je trebalo da stupi na snagu u 11:15 časova, bilo izdato nekim jedinicama JNA, no ne svim, a ljudstvu koje je pokušavalo da osvoji Srđ nije bilo naređeno da prekine napad u 11:15 časova.

Pretresno veće je takođe zaključilo da iz dokaza dalje sledi da je Strugar nakon napada u svakom trenutku raspolagao punim ovlašćenjem da lično pokrene istragu i preduzme disciplinske ili druge korake protiv izvršilaca napada na Stari grad, te da od Jokića zatraži da preduzme efikasnije mere. Pretresno veće je zaključilo da je uprkos tome, Strugar odlučio da ne preduzme nikakve korake.

Veće je stoga zaključilo da su utvrđeni elementi svih šest tačaka optužnice. Veće je, međutim, primetilo da je ključno kažnjivo ponašanje bio artiljerijski napad na Stari grad. Tokom tog napada ubijeni su i ranjeni civili, a zaštićene zgrade su oštećene i uništene. Mišljenje Veća je bilo da ključno kažnjivo ponašanje direktno i sveobuhvatno sledi iz tačaka 3 i 6, te da su interesi pravde i odmeravanja kazne u potpunosti zadovoljeni ako se osuđujuće presude izreknu samo za ta krivična dela.

Prilikom odmeravanja kazne, Veće je posebno bilo svesno težine napada na dubrovački Stari grad i posledica po njegove stanovnike i po kulturna dobra koja su bila oštećena ili uništena u tom napadu. Veće je naglasilo da Strugaru kazna nije izrečena za izdavanje naređenja za napad na Stari grad. Njegova krivična odgovornost proizlazi iz toga što nije preduzeo odgovarajuće mere da zaustavi granatiranje Starog grada i što se nije postarao da oni koji su bili odgovorni za napad budu disciplinski kažnjeni. Veće je zaključilo da Strugar nije bio neposredni komandanat onih koji su bili odgovorni, već da je to bio Jokić. Strugar je bio nadređen Jokiću i stoga je, po zaključku Veća, u hijerarhiji udaljen za jedan stepen. Veće je uzelo u obzir da se Jokić izjasnio krivim za krivična dela koja proizlaze iz njegovog učešća u napadu na Stari grad i da mu je izrečena kazna od 7 godina zatvora.

Veće je takođe uzelo u obzir starost i narušeno zdravlje Strugara, kao i druge olakšavajuće faktore koji su izneseni u pismenoj presudi.

Dana 31. januara 2005, Pretresno veće izreklo je presudu: Strugar je proglašen krivim na osnovu krivične odgovornosti nadređenog (član 7(3) Statuta) za:

- Napade na civile (kršenja zakona i običaja ratovanja, član 3)
- Uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namenjenim religiji, dobrotvornim svrhama i obrazovanju, umetnosti i nauci, istorijskim spomenicima i umetničkim i naučnim delima (kršenje zakona i običaja ratovanja, član 3)

Po svim ostalim tačkama oslobođen je krivice.

Kazna: osam godina zatvora.

PRESUDA ŽALBENOG VEĆA

Dana 2. marta 2005, i odbrana i Tužilaštvo podneli su žalbe u ovom predmetu.

Dana 15. septembra 2006, odbrana je povukla žalbu "na osnovu izuzetnih humanitarnih okolnosti", naime na osnovu "slabog zdravlja, poodmaklih godina i porodične situacije" Strugara. Tužilaštvo je povuklo svoju žalbu navodeći iste okolnosti.

Dana 20. septembra 2006, Žalbeno veće je prihvatilo povlačenje žalbi u ovom predmetu i proglasilo postupak protiv Strugara zaključenim.

Međutim, u poverljivom podnesku od 26. marta 2007, odbrana je zatražila da se ponovo otvori žalbeni postupak. Žalbeno veće je nakon toga, 7. juna 2007, preinačilo svoju prethodnu odluku i ponovo otvorilo žalbe i odbrane i Tužilaštva.

Pretres o žalbi održan je 23. aprila 2008.

Žalbeno veće je izreklo presudu 17. jula 2008.

Žalbeno veće je potvrdilo zaključke Pretresnog veća po kojima je Strugar razumeo prirodu optužbi, tok pretresa i pojedinosti dokaznih predmeta, da je bio sposoban da svedoči i da daje uputstva svojoj odbrani. Stoga je Žalbeno veće zaključilo da je Pavle Strugar, iako je svakako patio od izvesnog broja telesnih i mentalnih tegoba, bio procesno sposoban budući da je uživao pomoć kvalifikovanih advokata. Stoga je peti žalbeni osnov Pavla Strugara u celosti odbačen.

Što se tiče prvog i trećeg žalbenog osnova Strugara, Žalbeno veće je odbacilo nekoliko Strugarovih argumenata u vezi s pojedinostima borbenih operacija koje je JNA vodila na području Dubrovnika u oktobru i novembru 1991. jer su bili očito neosnovani.

Drugo, što se tiče navodnih grešaka u pogledu događaja od 3. i 5. decembra 1991. godine, Žalbeno veće je odbacilo kao očito neosnovane argumente Pavla Strugara o pregovorima vođenim sa hrvatskim ministrima, o ulozi admirala Jokića u događajima od 5. decembra 1991. godine, o stvarnoj vojnoj situaciji unutar JNA, kao i o svedočenju potpukovnika Jovanovića. U pogledu naređenja za napad na Srđ, Žalbeno veće je zaključilo da Strugar nije pokazao da su konstatacije Pretresnog veća nerazumne. Između ostalog, on nije pokazao na koji način činjenica da Pretresno veće nije razjasnilo sadržaj naređenja za napad na Srđ utiče na njegovu osuđujuću presudu ili kaznu. Žalbeno veće je takođe zaključilo da Strugar nije pokazao da je Pretresno veće dalo nerazumnu ocenu svedočenja Colma Doylea i pukovnika Svičevića.

Treće, što se tiče navodnih grešaka u pogledu događaja od 6. decembra 1991. godine, Žalbeno veće je odbacilo kao očito neosnovane Strugareve argumente u vezi sa svedočenjem kapetana fregate Handžijeva i vlasnika oštećenih zgrada u Starom gradu.

Četvrto, što se tiče navodnih grešaka u pogledu propusta Strugara da spreči počinjenje zločina, Žalbeno veće je kao očito neosnovane odbacilo argumente u vezi sa komandnom strukturom 2. OG.

Peto, što se tiče navodnih grešaka u pogledu događaja od 6. decembra 1991. godine, Žalbeno veće je odbacilo kao očito neosnovane argumente Strugara o materijalnim mogućnostima za kažnjavanje počinitelja zločina i o unapređenjima i odlikovanjima dodeljenim osobama koje su učestvovala u granatiranju Starog grada. Što se tiče njegovog propusta da preduzme mere nakon događaja od 6. decembra 1991. godine, Žalbeno veće je smatralo da je Pretresno veće razumno zaključilo da je general Kadrijević prihvatio predlog admirala Jokića za istragu o tim događajima, te da se ispostavilo da je ta istraga koju je Jokić vodio, najobičnija prevara. Većina članova Žalbenog veća, uz protivna mišljenja sudija Merona i Kwona, takođe je smatrala da je Strugar znao da je ta istraga lažna, te da on zapravo nije ni bio isključen iz istrage koju je vodio admiral Jokić. Stoga je većina članova Žalbenog veća zaključila da je Pretresno veće razumno zaključilo da je Strugar u najmanju ruku bio spreman da prihvati situaciju u kojoj on neće biti direktan učesnik, poverivši svom direktno podređenom, admiralu Jokiću, brigu oko pokretanja istrage i preduzimanja mera i odluka disciplinske i druge prirode.

Nadalje, Žalbeno veće je zaključilo da Pretresno veće ispravno utvrdilo da je Strugar raspolagao materijalnom mogućnošću da spreči protivpravno granatiranje Starog grada i da kazni svoje potčinjene. Iz toga sledi da je Pretresno veće ispravno primenilo uslov postojanja veze subordinacije na predmetne činjenice. Stoga je Veće odbacilo drugi žalbeni osnov Strugara.

Žalbeno veće je prihvatilo dva žalbena osnova Tužilaštva. Veće je prihvatilo da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo odbivši da izrekne kumulativne osuđujuće presude za pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom i protivpravne napade na civilne objekte, pored tačaka po kojima je već Strugara proglasilo krivim, i kad je izreklo nove osuđujuće presude za te dve tačke.

Žalbeno veće je takođe zaključilo da je Pretresno veće pogrešilo jer nije zaključilo da je u ranim jutarnjim časovima 6. decembra 1991. godine Strugar već imao razloga da zna da su se njemu podređeni spremali da počine krivična dela tokom napada na brdo Srđ iznad Dubrovnika.

Što se tiče kazne, Žalbeno veće je zaključilo da greške koje je Pretresno veće načinilo u primeni prava ne utiču na kaznu izrečenu Strugaru i da je Pretresno veće prethodno uzelo u obzir štetu nanесenu tokom dodatnog vremenskog perioda za koji je krivična odgovornost proširena. Međutim, uzimajući u obzir da je Strugarovo zdravlje narušeno od izricanja presude Pretresnog veća 2005. godine, Žalbeno veće mu je umanjilo kaznu na sedam i po godina zatvora.

Sudija Mohamed Shahabuddeen je priložio izdvojeno mišljenje. Sudije Theodor Meron i O-Gon Kwon priložili su zajedničko protivno mišljenje.

Dana 16. januara 2009, Strugaru je odobreno prevremeno puštanje na slobodu koje stupa na snagu 20. februara 2009.